

njem razkraja v elemente besede, barve, gibanja in zvoka ter spozna: »Največji umetnik, ki bi hotel izraziti vse, bi moral biti pesnik, slikar, komponist in plesalec. Nerazumljivo je, v kolikih formah se skriva vse, kar je lepega in pomembnega, večnega, kar beži mimo nas in ga ne moremo zgrabiti,« (94) ter sklene: »Gorje mu, kdor bi se objemal s tistimi, ki capljajo, se bratil z onimi, ki gredo, in ne dirjal poleg velikega, breztelesnega jezdeca, kateri ima sam nesmrtnost in življenje v očeh — čas.« (96.)

Ta črna knjiga, zapisnik sodobnih grehov, je bila pred kratkim še aktualna. Nekaj se je naslanja na vojno, nekaj na poznejši čas. Kar odstavkov te knjige je izšlo med vojno, so bili junaško in človečansko delo; danes so samo še dokument, ki ga je — da ponovim — današnjemu ditirambnemu nacionalistu odveč kazati; kar je poznejšega dela, ga je prehitel čas, vsebinsko in tudi oblikovno. Današnja družba je analizirana že dovolj in zahteva trdnejših opor, drugačne vsebine. Če bi mogel glede Bevka poizkusiti kako prognozo v prihodnost, bi mi bil v oporo razvoj njegove oblike, ki zadnji čas postaja suha, manj zaokrožena — skoraj naturalistično usmerjena; mogoče se poda k širši kompoziciji; glede idejne strani se mi zdi, da je na mrtvi točki. — Pripomniti je treba, da bi bila pričujoča knjiga v jezikovnem oziru potrebovala vestnega pregleda, ker zlasti ortografija močno zaostaja za Faraonom. — Knjigo je opremil s štirimi vinjetami in z naslovno stranjo L. Špacapan, ki je temno vsebino z groteskno ekspresivnostjo le preveč poudaril.

— II. Tatič. Izdala in založila Naša založba. Trst, 1923. Tiskarna Hinko Sax v Idriji. Knjigo je opremil Tone Kralj. Str. 86. — To doslej edino pravo epično Bevkovo delo, avtobiografija lastne mladosti (izhajalo je svojčas v Mentorju), dokazuje, da je v Bevku tudi pripovednik. Sicer o docela trdni kompoziciji še ne moremo govoriti, vendar imamo dober zgled mladinske novele, sestavljene iz psihološko močnih odstavkov, ki odkrivajo vsakomur del njegove lastne mladosti. V tej knjigi je veliko toplote; posebno so posrečene drobne oblikovne in miljejne poteze, tako da zgorajšnje trditve o Bevkovem nagnjenju do naturalizma ta knjiga podpira. Moja mati, ki se zelo naslanja na Tatiča, je bolj osebno in krajevno individualiziran Iv. Cankar, za pisatelja pa kos lastne izpovedi: »In če se je kdaj porodil v srcu dvom, ako je to, kar delam, pravo, je bil vselej materin obraz pred menoj in sem povsili oči« (86). — Oprema Toneta Kralja je k prikupnosti knjige mnogo pripomogla; vinjete so boljše ko naslovna stran, ki je preveč umsko razčlenjena.

Fr. Koblar.

Andersenove Pripovedke za slovensko mladino priredila Utva. Splošna knjižnica 7. zv. V Ljubljani, 1923, str. 111. — Značilno je, da nam je danškega mnogopisca H. C. Andersena (1805—1875), ki slovi zlasti v pravljici, pa je svojega nemškega vzornika Hoffmanna daleč prekosil, poslovenil že 1863. Erjavce za Janežičevo »Cvetje«. Zbral je bil

10 mičnih pravljic, ki se odlikujejo po poetični nežnosti in večinoma tudi po lahni vzgojni smeri ter napisal majhen literaren uvod o pravljici. Erjavčevo delo stoji na višini, ki jo je zavzemalo »Cvetje«. Tudi gospa Utva nam je 60 let za tem poizkusila podati Andersena, enako v desetih pravljicah, ki jih bistveno napačno imenuje »pripovedke«. (Mogoče po Hoffmannu!) Vsebinsko se ta zbirka močno loči od Erjavčeve in dasi je časovna potreba precej drugačna, vendarle nujno ne zahteva vsega tega, kar najdemo v tej knjižici. Zbrane so namreč stvari, ki snovno spadajo v grotesko in jih literarna psihologija označuje z rahlim demonizmom; vsekakor pa neomejena fantastična kombinacija kakor n. pr. Miklavž in Miklavžek ali Nova carjeva obleka ne morejo biti vzgojne. Te stvari imajo pač svoje mesto v Splošni knjižnici, pa brez pristavka »za mladino«.

Kar bi bilo treba izpregovoriti o delu, ki ga je opravila prirediteljica, moramo poudariti lepi zvočni jezik in šegavi ton, ki dobro odgovarja pravljici; le z njeno prireditvijo se v celoti ni mogoče skladati. Pri prireditvi razumemo prav tako prenos vsega bistva originalovega; modifikacija zadeva samo tiste posebnosti, ki na naših tleh postanejo tuje in mrtve. Treba se je čisto ozirati na občinstvo, ki mu je delo namenjeno, zato so včasih potrebne črte manj bistvenih mest in treba je kake rahle vezi. Nikoli pa ni dovoljeno razširjanje in dodajanje. Primerjal sem nekatera mesta v nemški izdaji zbranih del, ki jo je oskrbel avtor sam (H. C. Andersen, Gesammelte Werke. Leipzig, L. Wiedemann. Brez letnice. Märchen u. Historien XX.—XXIV. Band.), in našel n. pr. sledeče:

Utva: V deželi bajni, v deželi tajni je v davnih časih živel mogočen car. Ta car je bil strašno gizdav. Njegova največja in edina skrb so bila dragocena, bogata in lepa oblačila. Ves denar je izmetal za to. Ni skrbel za vojake in ni skrbel za svoje državljane. Igre, gledališča in lov je sicer rad obiskoval, a samo zato, da se je kazal ljudem v svojih dragocenih carskih oblekah. Vsako uro se je preoblekel. O njem se ni reklo kakor o drugih kraljih: »Veličanstvo vlada!« nego: »Veličanstvo se oblači!« — V carskem mestu se je veselo živelo. Vsak dan je prišlo mnogo tujcev. Marsikdo je prišel gledat gizdavega carja in njegove obleke, ki so slovele daleč preko mej njegove dežele. Nekega dne prideta v mesto tudi dva neugnanca, dva sleparja: Pan Jan Sleparjan in Gol Goljufovič. Rekla sta, da sta tkaleca in da umeta tkati najfinejše tkanine, tkanine nepopisne lepote, in kar je bilo v teh tkaninah najbolj umetno, sta rekla, je bilo to, da so bile nevidne človeku, ki je za svoj poklic nesposoben in preneumen.

(Nova carjeva obleka.)

Andersen: Pred davnimi leti je živel car, ki je bil tako gizdav, da je ves svoj denar izdal za to, da bi bil res lepo nališpan. Ni se menil za svoje vojake, ni se menil za gledališče, ni se rad vozil na izprehod razen tedaj, kadar je hotel pokazati svoje nove obleke. Za vsako uro v dnevu je imel svoja posebna oblačila in prav tako, kot o kralju pravijo, da je pri posvetovanju, so o njem

vedno rekli: »Čar je v oblačilnici.« — V velikem mestu, v katerem je stanoval, je bilo veselo življenje; vsak dan je prispelo mnogo tujcev. Nekega dne prideta tudi dva sleparja; izdasta se za tkalca in pravita, da znata tkati najlepše tkanine, ki si jih je mogoče misliti. Barve in vzorci niso samo nenavadno lepi, temveč obleke, ki bi se iz te tkanine sešile, imajo čudovito lastnost, da so nevidne tistemu, ki ni sposoben za svojo službo ali pa je neodpustljivo neumen.

Razvlekavanje teksta in vrivanje imen, ki gre skozi vso zbirko, prežene večkrat duha, ki veje iz Andersena, in dobimo včasih čudno domačnost popolnoma drugačega tona, n. pr.

Andersen: Nekoč je živel ubog princ; njegovo kraljestvo je bilo čisto majhno, bilo pa je še vedno veliko dovolj, da bi se lahko nanj oženil in oženiti se je hotel. — No, bilo je seveda malo predrzno, da se je upal reči carjevi hčeri: »Ali me hočeš?« Pa upal se je vendarle, kajti njegovo ime je bilo slavno daleč naokoli; na stotine je bilo princezinj, ki bi bile rade rekle: da, toda ali bi ona to napravila? No, bomo videli. (Svinjski pastir.)

Utva: V mali državi Poezije je kraljeval mlad in lep kraljevič Spevoslav. Dasi ni bilo njegovo kraljestvo veliko, se je hotel vendar oženiti, za nevesto si je pa izvolil hčerko najmočnejšega carja na svetu, vladarja velike Prismodije, prelepo kraljično Norinko Prismodinko. — Kraljična Norinka Prismodinka bi bila tega pravzaprav lahko vesela. Kajti čeprav je bilo Spevoslavovo kraljestvo majhno, je bil njegov rod slaven in imeniten in visoko čislán, tako da bi bil lahko dobil navsezadnje, če bi hotel, deset nevest kraljevega rodu, ko bi jih bilo toliko na svetu. Kaj pa je storila Norinka Prismodinka? — Čujte!

Ti primeri naj služijo, da izprevidimo, koliko je bilo prizadevanje, knjigo ponašiti. Zdi se dobre volje čez glavo preveč, zlasti če vzamemo mesto, ki je nekemu celó imponiralo: »Kar se zgodi, da nastane nekega večera huda nevihta.« — Toliko Andersen — Utva pa še nadaljuje — »Bliskalo je in grmelo, kakor da bi podili Lahe čez Sočo« (Kraljična na grahu).

Ali se ne reži iz Danca več ali manj šaljivi Slovenec? Fr. Koblar.

Milan Pugelj, **Zakonec**. Drugi natis. Ljubljana, 1924. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna. Približno dvajset književnih let je med prvimi slovstvenimi poizkusi Romana Romanovega in njegovimi zadnjimi plodovi. Začel je z vezano besedo, ki je ni knjižno uredil. Pomenila je prikupno obliko, rahlo epigonsko ob župančiču; prav tako bahato-bogata je bila kot Griševa, ki je za dolgo zamolknil, le tako jedrovita ne kakor Vladimirova, ki se tudi ni hotel v knjigi redigirati. V knjižno obliko je dozorel Pugelj šestkrat pred drugo izdajo »Zakoncev« s svojimi črtami »v pesmi«, s svojimi novelami in realistično občutje dihaajočimi, več in manj iz zapadne tehnike štiliziranimi študijami (Mali ljudje, Brez zarje, Ura

z angeli, Mimo ciljev, Zakonci, Črni panter). Kljub temu, razmeroma dovoljnemu gradivu ni lahko izreči določne in veljavne sodbe o vrednosti in velikosti Pugljeve pisateljske osebe. Vzporediti bi ga moral stopnjevaje iz leta v leto s sodobno drugo našo novelistiko, ki je ime ob imenu kratkih litanih — Šorli, Golar, Premk, Levstik, Podlimbarski, Milčinski, novi Ljublj. Zvon, Slovan, listek Sl. Naroda i. š. k. Tako bi šele določil relativnost njegovega nastopa v nas. Absolutne besede sploh iskal ne bom, povedal bom ob srebrnih Zakoncih, kar smem povedati o najbolj tipičnih potezah Pugljeve pripovedne spretnosti in posebnosti s kratko, morda zato malce trpko, a kakor se mi zdi, kaj točno formulo. Pripovednik z uglašeno tehniko, maniriran iz vzorcev, redko in redko srečno samosvoj. Fiziološki analitik brez osebnega sočutja, motivno soroden Francozom, alokalen tudi tedaj, ko v Čehovljevem slogu išče v naš svet in naše malomestno družinstvo in ženkarstvo. Recimo pesnik naše malomestne in ljubljanske kavarniške in pivske proze, ampak flegmatičen in asocialen in zunanje površno tipajoč za rahlo višino nad študijskim predmetom v skromni ironiji in s še skromnejšim humorjem: Maupassant brez duše in vonja, Čehov brez osti in misli, Slovenec brez ljubezni in domačnosti, naturalist, ki svoj kraj vendar odeva v brez-krajevnost (Visoko... Velesovo n. pr., v »Zimski krajini«, Prešernov trg v »Rubežni« i. š. dr.), racional, ki pa ni šel mimo knjig v okusu Montegazzeja do večjih vrednot in globljih skrivnosti. Sicer pa — soliden, višji celó nego Begović v »Nasmijanem srcima«. Škoda, da nekaj najboljših novel Pugljevih ni v Zakoncih, ki niso knjiga za čas, ki hoče preroditi družbo, mladino in zlasti našo — družino. Dr. I. Pregelj.

Alois Jirásek: **Filozofska historija**. Preveo Jindra Prohazka. (Knjižnica Čehoslovačkih pisaca. Svezak I.) Zagreb, 1921. Središnjica Češko-jugoslavenske Naklade. I. Herejk. Če je verjeti prevajalcu, bi bil to prvi Jirásek v hrvatskem jeziku. Smo pa že Slovenci nekaj bolj češko-vzajemnostni. Prevod se bere gladko, dasi diha izvirnik neskončno več Jirasku lastne historičnosti. Pa je sploh križ s prevodi iz češčine v jugoslovanske jezike. Vonj češke besede je namreč pismena kultura. Sočno po naše jo more podati le naša — folklor. Dr. I. P.

Slavko Ježić: **Brak male Ra**. Roman iz običnog života u veliko doba. Zagreb, 1923. Naklada »Vijenca«.

Pisatelj je načitan in talentiran. Še zdavna pa ni zrel. Ni se otresel še tujega, iz knjige pridobljenega. Bral je seveda samo — beletrijo. Med domačimi je očitno v sorodu Vojnoviću, Mašiću in Begoviću. Knjiga je nekak lastni doživljaj. Umetniško svoje teme pisatelj ni rešil. Za svoje moči si je zastavil meto predaleč. Problem romana je — neskončni nebes nad Ježićevo mlado poltnostno fiziognomijo: Flaubert, Tolstoj... Če se bo Ježić znal zagledati v take višave... Dr. I. P.